

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองอำเภอมหาราช
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Participation of Monks in the Development of
Self-Reliant Communities Maharaj District, Ayutthaya Province

พระครูสมุทรชาคริต ปิยาโกโม (ภาคาวัลย์)¹
Phrakhrusamu Chakhrit Piyāgamo (Phakhawan)

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน 2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน โดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจด้วยแบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.931 กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 391 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความคิดเห็น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.714) 2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) การประชาสัมพันธ์ ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสาร 2) ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ ในการประกอบอาชีพ 3) พระสงฆ์ไม่มีความรู้เรื่องแผนพัฒนา และหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนายังไม่ชัดในเรื่องการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ (Keywords): การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์; การพัฒนาชุมชน; ชุมชนพึ่งตนเอง;

Abstract

The objectives of this research are 1. To study the level of public opinion 2. To compare public opinion 3. To study the problems, obstacles, and

Received: 2021-06-09 Revised: 2021-09-05 Accepted: 2022-04-03

¹หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Buddhist Management Department of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Corresponding Author e-mail: 6301204212@gmail.com

recommendations for monks' participation in the development of self-reliant communities, Maharat District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research methodology is a combination of methods. during quantitative research It was a survey with a questionnaire which had a confidence value of 0.931 for the sample group, namely the population of Maharat District. Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 391 persons and qualitative research with in-depth interviews with 8 key informants Findings were as follows: 1. People have an opinion. Overall, it was at a high level ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.714) 2. The results of the research hypothesis showed that people of different genders There are no difference. Therefore, it rejects the preset research hypothesis, while people of different ages, levels of education. There are opinions Overall, a statistically significant difference of 0.05 accepts the set research assumptions. 3. Problems Obstacles were found 1) Public relations Therefore, it is not informed. 2) Some people lack knowledge of occupation 3) Monks have no knowledge of development plans, and the agencies that develop them are not clear on community development.

Keywords: The participation of the monks; Community development; Self-reliant communities

บทนำ (Introduction)

สืบเนื่องจากประเทศไทยได้ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งกลางในการสมาคมหรือดำเนินชีวิตทางสังคม ซึ่งวัดก็ได้ให้บริการด้านสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ตามความจำเป็นและความต้องการของประชาชน จนอาจกล่าวได้ว่าชีวิต จิตใจและความเป็นอยู่ของคนไทยสัมพันธ์อยู่กับวัดอย่างแนบแน่นสำหรับพระภิกษุนั้นก็เป็นผู้ได้รับความเคารพ ยกย่องอย่างสูงสุดในสังคมในฐานะเป็นผู้ประพฤติธรรมโดยเคร่งครัด เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจริยธรรมทั่วไป และพระภิกษุได้มีบทบาทเกี่ยวข้องในการเป็นผู้นำชุมชนทั้งในด้านการจัดกิจกรรมทางโลกและทางธรรม เช่น เป็นผู้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชน เป็นครูสอนหนังสือมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นที่ปรึกษา เป็นที่พึ่งทางใจ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีความ และประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านเสมอมา (พินิจ ลาภธนานนท์, 2549)

การพัฒนาตามพุทธบัญญัติจึงคำนึงถึงการพัฒนาทั้งทางความคิด จิตใจและทางวัตถุ โดยให้พัฒนาทางจิตใจนำพัฒนาทางวัตถุ และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุเคราะห์ชาวบ้านแต่ในขณะเดียวกันก็ให้รักษาพระธรรมวินัย ไม่ช่วยเหลือชาวบ้านโดยฝ่าฝืนวินัย และไม่คลุกคลีกับชาวบ้านจนเกิดอุปสรรคในการแสวงหาความพ้นทุกข์แห่งตน หลักการพัฒนาตามพระพุทธศาสนาถือว่าการแก้ปัญหาและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตทุกระดับต้องเริ่มที่จิตใจพื้นฐาน

หากจิตใจยังไม่พัฒนายังมีความหลงผิด และยังเป็นอกุศล ย่อมไม่อาจนำไปสู่การพัฒนาทางวัตถุ และการสร้างสรรค์งานภายนอกให้บรรลุเป้าหมายได้ ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไป ว่าเป็นผู้นำชุมชน พระสงฆ์จึงควรพัฒนาให้ได้ก่อนเข้าไปพัฒนาชุมชน มีจิตใจพัฒนาที่อิสระจากกิเลสตัณหา ทำให้สามารถนำคุณธรรมและแนวทางอันดีงามมาสู่ชุมชนได้พร้อมทั้งสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ (พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), 2535)

วัดเป็นสถาบันทางสังคม (Social Institutions) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม (Culture) ซึ่งวัฒนธรรมเป็นส่วนที่ซับซ้อน ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ กฎหมาย ประเพณี และความสามารถที่มนุษย์ได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนไทยผูกพันกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ส่วนพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการแสดงบทบาทต่าง ๆ หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ตามที่บัญญัติคือ เป็นผู้ให้ธรรมเป็นทาน คือการให้ธรรมะโดยการชี้แจงแนะนำในเรื่องหลักความดีงาม หรือหลักการที่จะช่วยให้สังคมมนุษย์ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม ดังนั้นโดยหลักการแล้วพระสงฆ์มีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อประโยชน์สุขของมวลชน ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านจึงคงเป็นไปอย่างแนบแน่น

ดังนั้น จากเหตุผลและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อต้องการศึกษาว่าในปัจจุบันแนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง มีมาก น้อยเพียงใด และทำให้ชุมชนเจริญรุ่งเรืองและเกิดการพัฒนามั่นคงต่อเนื่องจนกระทั่งประชาชนในชุมชนและสังคมยอมรับยกย่องให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง ได้อย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่จะช่วยส่งเสริมให้พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนโดยจำแนกปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 391 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูปหรือคน

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) หรือตรวจสอบรายการโดยถามเกี่ยวกับ เพศ, อายุ, การศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับด้านการมีส่วนร่วม ทั้ง 4 ขั้นตอน ๆ ละ 3 ข้อ รวม 12 ข้อ ซึ่งเป็นประเภหามาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทั้ง 3 ด้าน ด้านละ 4 ข้อ รวม 12 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ

4. การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจก และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยผู้วิจัย ระหว่างวันที่ 1-6 กุมภาพันธ์ 2564 รวมใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์ ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่สามารถเก็บคืนได้ มีจำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.970 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ สถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage : %) และพรรณนาความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้ค่าสถิติค่าเฉลี่ย (Mean : $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard : S.D.) และสถิติเชิงอนุมานทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance : ANOVA) ในกรณีที่ตัวแปรที่มีสามกลุ่มขึ้นไป เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยที่สุด LSD (Least Significant

Difference) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูล (Data Groping) ตามลำดับความสำคัญของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ประชาชนมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.714 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน คือ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง และ แนวคิดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ตามลำดับ

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์	4.19	0.753	มาก
2. ด้านการพัฒนาชุมชน	4.30	0.717	มาก
รวม	4.25	0.714	มาก

2. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
1.	เพศ	การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์	-1.399	-	0.433	-	✓
2.	อายุ	การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์	-	7.568**	0.000	✓	-
3.	ระดับการศึกษา	การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์	-	4.234**	0.006	✓	-

3. ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาสาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า 1) การประชาสัมพันธ์ ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่ได้รับ

ข่าวสาร 2) ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ ในการประกอบอาชีพ 3) พระสงฆ์ไม่มีความรู้เรื่อง แผนพัฒนา และหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาก็ยังไม่ชัดในเรื่องการพัฒนาชุมชน

ข้อเสนอแนะ 1) ควรมีการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารมาก ๆ เสียงตามสายให้ทั่วถึง และถ้ามีการประชุม ควรเป็นเวลา หลัง 17.00 นาฬิกา 2) ควรมีงานสำหรับเด็กและวัยรุ่นในวัยเรียนทำ เพราะจะได้มีรายได้ช่วยเหลือตัวเอง และครอบครัว 3) พระสงฆ์และผู้นำชุมชนควรลงพื้นที่ให้บ่อยครั้งกว่านี้ และสอบถามถึงปัญหาให้แท้จริง ปฏิบัติจริง ในการแก้ไขเป็นข้อๆ เจาะจงตรงประเด็นๆ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.714 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทั้งสองด้าน ดังนี้

1.ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จากการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ของอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีส่วนร่วมประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ มีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อเลือกกิจกรรม มีส่วนร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณ ในโครงการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณวรการ (2553) ได้ศึกษาวิจัย “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก วุฒิเปรียญธรรม 1-2 ป.ธ.3 วุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี มีพรรษา มากกว่า 30 พรรษา มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส และระยะจำพรรษาอยู่ในวัดปัจจุบันมากกว่า 20 ปี บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จากการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรเงินทอง มีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และได้ร่วมกันออกแรงในการกระทำ กิจกรรมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อนันต์ วิริยะพินิจ (2553) ได้ศึกษาวิจัย บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน พบว่าที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมิใช่เรื่องง่าย ในอดีตนั้นพระสงฆ์รูปเดียวก็อาจพัฒนาได้เพราะสังคมเล็กและไม่ต้องใช้ความรู้อะไรลึกซึ้งนัก ปัจจุบันสังคมได้ขยายตัวออกทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ

ประชาชน ก่อให้เกิดปัญหาสังคมมากมาย อีกทั้งระบบศาสนาธรรมที่เคยใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคมก็เปลี่ยนมาเป็นระบบพัฒนาโดยอาศัยระบบเสรีนิยมเป็นสำคัญ ทำให้พระสงฆ์ประสบปัญหาติดขัดกับระบบที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น ดังนั้นจึงมีพระสงฆ์เพียงส่วนน้อยที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากการวิจัย พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ได้รับประโยชน์โดยตรง จากการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง เช่น ได้ใช้ไฟฟ้า ประปา พระสงฆ์ได้รับประโยชน์ทางอ้อม จากการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง เช่น ความเป็นอยู่ดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น และคณะสงฆ์เกิดความเจริญ จากการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุวรรณวรการ (2553) ได้ศึกษาวิจัย “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอก วุฒิปริญญาธรรม 1-2 ป.ธ.3 วุฒิการศึกษาสามัญระดับปริญญาตรี มีพรรษา มากกว่า 30 พรรษา มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส และระยะจำพรรษาอยู่ในวัดปัจจุบันมากกว่า 20 ปี บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมเข้าไปสังเกตการณ์ การทำงาน ของผู้ดำเนินงาน โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน มีส่วนในการติดตามผลการผลการดำเนินงาน โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และพระสงฆ์มีส่วนร่วมตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ไชยสุริย์ อินทร์เพชร (2553) ได้ศึกษาวิจัย “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต)” ได้กล่าวสรุปไว้ว่า สถาบันศาสนาซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ วัดและพระสงฆ์เป็นสถาบันทางสังคมที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ไว้วางใจจากทุกฝ่าย ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อการประสานงานในการพัฒนาชุมชน และการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์เป็นการสืบทอดเจตนารมณ์ของพระศาสดา ซึ่งทรงมุ่งหวังให้พระสงฆ์เข้าไปช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมเท่าที่พระสงฆ์จะทำได้

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชน ด้านการพัฒนาชุมชน เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านการจัดการทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดการทาง

เศรษฐกิจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์เป็นตัวอย่างการเป็นอยู่ที่ดีเรียบง่าย เป็นตัวอย่างในการพึ่งพาตนเอง มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไปในทางสายกลาง และมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้ทันต่อยุค โลกาภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กิตติชัย สิ้นคง (2556) ได้ศึกษาวิจัย “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัด พิษณุโลก” พบว่า อยู่ในระดับปานกลางต่อมาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ต่อเดือน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมต่างกันปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนการพบว่า ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมการจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ที่จัดขึ้น เพราะขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูล

ด้านการจัดการทางสังคม ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดการทาง สังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้นำในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเปรียบเสมือน เป็นเครือญาติกัน และพระสงฆ์มีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัย ของ ยงยุทธ นาทะชัย (2550) ได้ศึกษาวิจัย “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลไชยมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า 1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการ รับผลประโยชน์ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและด้าน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลตามลำดับ 2. จากการศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขในการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นประชาชนได้เสนอปัญหาในการมีส่วนร่วมไว้เป็นประเด็นต่าง ๆ และผู้วิจัยได้พิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมใน การดำเนินการ ได้แก่ การขาดความร่วมมือและความสามัคคีในหมู่คณะ รองลงมาคือ ด้านการมี ส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้แก่ การลงมติตัดสินใจในเรื่องใดมักเกิดจากการมีพวกมากลากไป ไม่ คำนึงถึงหลักเหตุผล ในส่วนที่พบปัญหาน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ด้านการจัดการทางวัฒนธรรม ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการมีส่วนร่วม ของพระสงฆ์ ด้านการจัดการทาง วัฒนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ เป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภายในชุมชน เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เป็นผู้ บอกเล่า ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน และประเพณี วัฒนธรรมในชุมชน ยังมีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิตสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (2550) ได้ศึกษาวิจัย “ปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนดวงแข เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร” พบว่า “ปัจจัยด้านบุคคลเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับ

การมีส่วนร่วมของประชาชนใน 4 ลักษณะ คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ และร่วมติดตามประเมินผล ตัวแปรอิสระ เช่น ภูมิสำเนา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในลักษณะของการติดตาม และประเมินผลสถานะภาพของคนที่เป็นโสดมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ร่วมคิดและร่วมวางแผน ส่วนรายได้มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมคิดร่วมวางแผนและร่วมติดตามผล นอกจากนั้นยังพบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการร่วมปฏิบัติการ และปัจจัยทางด้านสังคมที่สำคัญ ๆ คือ ความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก การได้รับการชักจูงจากเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเอง และการได้ร่วมทำบุญกุศล ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วม พบว่าประชาชนเข้าร่วมในระดับปฏิบัติการมากที่สุด

องค์ความรู้จากการวิจัย (Research Knowledge)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ทำให้ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้จากการวิจัย ดังภาพที่ 1 ดังนี้

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์มีส่วนร่วมประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ มีส่วนร่วมตัดสินใจเพื่อเลือกกิจกรรม และมีส่วนร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณ ในโครงการพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์มีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรเงินทอง หรือร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และพระสงฆ์ได้ร่วมกันออกแรงในการกระทำ กิจกรรมโครงการ

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์ได้รับประโยชน์โดยตรง จากการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง เช่น ได้ใช้ไฟฟ้า ประปา พระสงฆ์ได้รับประโยชน์ทางอ้อม จากการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง เช่น ความเป็นอยู่ดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น จากการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์มีส่วนร่วมเข้าไปสังเกตการณ์ การทำงาน ของผู้ดำเนินงาน โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน มีส่วนในการติดตามผลการผลการดำเนินงาน โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมตรวจสอบ ผลการดำเนินงาน โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

ด้านการจัดการทาง เศรษฐกิจ มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์เป็นตัวอย่างการเป็นอยู่ที่เรียบง่าย เป็นตัวอย่างในการพึ่งพาตนเอง พระสงฆ์มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ไปในทางสายกลาง และมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้ทันต่อยุคโลกาภิวัตน์

ด้านการจัดการทาง สังคม มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์เป็นผู้นำที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เป็นผู้นำในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเปรียบเสมือนเป็นเครือญาติกัน และพระสงฆ์มีส่วนช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้

ด้านการจัดการทาง วัฒนธรรม มีความโดดเด่น โดยประชาชนในการทำวิจัยให้ความสำคัญมาก คือ พระสงฆ์เป็นผู้อนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภายในชุมชน เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรม เป็นผู้บอกเล่า ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน โดยประเพณี วัฒนธรรมในชุมชน ยังมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestion)

ผลการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองอำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรม ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการวางแผนเพื่อการประชาสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการเตรียมการเกี่ยวกับงานในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองโดยยึดหลักวิชาการกฎระเบียบทางสังคมและไม่ขัดต่อหลักธรรมวินัย

1.2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองควรส่งเสริมให้มีระบบสื่อสารข้อมูลหลายทาง ผ่านทางสื่อสารมวลชนไปยังกลุ่มองค์กรต่างๆ และภาคประชาชนในชุมชนให้มาก

1.3 ควรสนับสนุนให้มีการวิจัยสร้างองค์ความรู้ให้ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง ในระดับประเทศให้มาก เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาระบบการดำเนินนโยบายด้านนี้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลโดยคณะสงฆ์

2.2 ในการวิจัยควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลครั้งต่อไป

2.3 ควรศึกษาบทบาทด้านการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง (References)

- พระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต). (2535). *พระกับปามีปัญหาอะไร*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์.
 พินิจ ลาภธนานนท์. (2549). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 กิตติชัย สิ้นคง. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 พระครูสุวรรณวรการ. (2553). *ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 ยงยุทธ นาทะชัย. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลไชยมนตรี อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
 วรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์. (2540). *ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการครอบครัวและชุมชนพัฒนา : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนดวงแขเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- อนันต์ วิริยะพินิจ. (2553). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร. (2553). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.